

5: DDR

Indledning

I 1989 faldt den mur, der siden 1961 havde delt Tyskland i to: Vesttyskland BRD (Bundesrepublik Deutschland) og Østtyskland DDR (Deutsche Demokratische Republik). De to stater blev efter ca. 40 års deling i et demokratisk Vesttyskland og et kommunistisk, socialistisk Østtyskland officielt genforenet den 3. oktober 1990, hvor DDR blev indlemmet i Forbundsrepublikken Tyskland. DDR-tiden var nu et overstået kapitel med både gode og dårlige oplevelser for østtyskerne.

I de 25 år, der er gået siden murens fald i 1989, har der eksisteret en bearbejdning af denne DDR-fortid, *Vergangenheitsbewältigung*, i litteratur, musik, kunst og i samfundsdebatten. I de tyske medier er interessen for DDR-tiden dog stærkt reduceret i løbet af de 25 år. Samtidig bliver omtalen stadig mere positiv. Indtil 1998 var ca. halvdelen af omtalen negativ. En undersøgelse fra 2003 viser, at kun 1/3 af 16000 medieindslag, som handlede om DDR-fortiden, var negative. I medierne optræder de anklagede oftest, og kun sjældent kommer ofre, politikere og eksperter til orde¹.

I dette kapitel er der personlige fortællinger om DDR-tidens konsekvenser. Mange tyskere oplevede en glædesrus, da muren faldt. Men mange oplevede også efterfølgende en krise pga. traumer fra DDR-tiden, eller fordi det tidligere Østtyskland mange steder er blevet affolket, og byer i dag står i forfald.

Forskønnelse af DDR-tiden

Mange østtyskere føler sig i dag fremmede i Forbundsrepublikken Tyskland, og de forskønner derfor livet i DDR-tiden. 31 procent af østtyskerne mener, at DDR ikke var et diktatur, selvom de ved, at der ikke var demokratiske valg eller meningsfrihed². De længes altså ikke efter det virkelige DDR, men efter et imaginært DDR, hvorpå de projicerer deres ønsker om et bedre samfund hen³.

En speciel DDR-identitet opstod efter murens fald. I DDR-tiden var østtyskerne begejstrede for alt vestligt: fjernsyn, fodboldklubber osv. Efter murens fald får

1. Studie fra Stiftung zur Aufarbeitung der SED-Diktatur und des Forschungsinstitutes Medien Tenor, www.bundesstiftung-aufarbeitung.de

2. Knabe s. 14

3. Antallet af personer fra de tidligere østtyske forbundslande, som bifalder socialismen, ligger ifølge en rapport fra Statistischen Bundesamt i 2010 stadig nogenlunde stabilt omkring de 75%, mens tallet fra de tidligere vesttyske forbundslande ligger omkring 45% www.destatis.de, Datenreport 2013, s. 373

østtyske bøger og film kultstatus, da de giver en følelse af eksklusiv fortrolighed mellem de tidligere østtyskere.

Begrebet '*Ostalgie*' (nostalgi efter DDR-tiden) har derfor domineret bearbejdningen af fortiden, som fokuserer på alt det, der var så godt i de gamle dage. Erindringen om DDR-tiden står her altså primært i et positivt lys. I filmen *Goodbye Lenin* ser vi f.eks. Spreewaldgurken – de særlige syltede agurker, som man kunne købe i DDR. I dag kan man i Berlin få souvenirs med de buttede rød-mand-stå, grøn-mand-gå fra lyssignalerne ved fodgængerovergangene i DDR. De såkaldte '*Ostalgieshows*' præsenterer DDR i et udelukkende positivt lys. Desuden er DDR-billedet i disse shows præget af klichéer.

Et opgør med fortiden?

Teksterne i dette kapitel viser, at ikke alt er rosenrødt efter murens fald. Teksterne problematiserer tyskernes forhold til DDR-tiden, mangel på samme eller forskønnelse af DDR-tiden. Erindringerne om DDR-tiden er forskellige, og i nogle af teksterne har personer oplevet de samme hændelser vidt forskelligt. Det er kun 25 år siden, at muren faldt – måske eksisterer muren fortsat i tyskernes bevidsthed, og måske er det for tidligt at tale åbent om traumerne?

Det skal afslutningsvis nævnes, at der er tale om *Vergangenheitsbewältigung* på flere planer. DDR kan i sig selv paradoksalt nok ses som et led i *Vergangenheitsbewältigung* i forhold til NS-fortiden. DDR-staten byggede nemlig på en antifascistisk grundlæggelsesmyte og idéen om at skabe et mere menneskeligt samfund. Men ved at gøre antifascismen til kernen i den nye stats selvforståelse undlod man at tage det opgør med fortiden, som man gjorde i Vesten. Man overlod så at sige alt det dårlige i historien til Vesttyskland, og der blev aldrig talt åbent om fædrenes og mødrenes skyld.

Fakta (centrale begreber i forbindelse med DDR)

DDR (f): Deutsche Demokratische Republik: Den østtyske stat, der eksisterede fra 1949 til 1990, bestående af forbundslandene i den sovjetiske besættelseszone. Staten var socialistisk med stærk tilknytning til Sovjetunionen.

BRD (f): Bundesrepublik Deutschland: Den vesttyske stat, der eksisterede fra 1949 til 1990, bestående af forbundslandene i de engelske, franske og amerikanske besættelseszoner. Staten var demokratisk og havde en liberal og kapitalistisk forfatning som i Storbritannien, Frankrig og USA.

Die Mauer (f): Berlinmuren blev opført den 13. august 1961 og eksisterede til den 9. november 1989. Udvandringen fra DDR til Vesten steg indtil 1961, hvor den

østtyske ledelse derfor besluttede at opføre først pigtråd og derefter en betonmur på grænsen til Vestberlin og Vesttyskland for at holde på befolkningen. Det var således ikke muligt at rejse frit til Vesten. I efteråret 1989 var der mange fredelige demonstrationer i DDR, og den 9. november 1989 blev grænserne åbnet, efter at den kommunistiske toppolitiker Günter Schabowski ved et pressemøde bekendtgjorde, at nu var alle grænseovergange åbne.

SED (f): Sozialistische Einheitspartei Deutschlands. DDR var officielt en demokratisk, socialistisk stat med flere partier, men i praksis var regeringsformen et diktatur styret af SED. Der var ikke frie valg, ej heller menings- eller ytringsfrihed.

Stasi (f): Ministerium für Staatssicherheit. Sikkerheds- og efterretningstjeneste i DDR. Statssikkerhedstjenesten var et redskab for SED til at fastholde magten i Østtyskland, bl.a. ved at overvåge borgerne. Stasis optegnelser om borgerne blev opbevaret i hemmelige arkiver, som først blev offentligt tilgængelige efter murens fald.

Hohenschönhausen: Bydel i Berlin og navnet på et berygtet Stasi-fængsel. I dag er der indrettet museum i bygningerne.

Ostalgie (f): Sammensat af ost (øst) og Nostalgie (nostalgi). Nostalgi/længsel efter Østtyskland, østtysk kultur og produkter.

Einzelarbeit: Stell eine Frage zum Text über die DDR

Stell eine Frage zum Text (welche Information im Text findest du interessant und wichtig?). Schreib die Frage auf Deutsch auf einen Zettel auf.

Klassenarbeit: Quiz und Tausch: Die DDR

Alle Schüler gehen in der Klasse herum und finden einen Partner. Zu zweit stellen die Schüler einander die Fragen. Wenn beide Schüler die Fragen beantwortet haben, tauschen sie die Fragen und gehen weiter und stellen erneut die Fragen. Diesmal an andere Schüler.

5.1 Bilder beschreiben

Verschiedene Aspekte der DDR

In den folgenden Aufgaben sollt ihr euch mit einigen Fotos beschäftigen, die alle verschiedene Aspekte der DDR zeigen.

Gruppengespräch: DDR-Bilder beschreiben

1. Beschreibt zuerst, was ihr auf den Fotos unten seht.
2. Beantwortet danach folgende Fragen:
 - **Die Mauer:** Warum steht wohl in Berlin immer noch ein Teil der Mauer?
 - **Der ostdeutsche Ampelmann:** Warum ist wohl der ostdeutsche Ampelmann populär geworden?
 - **Das Grenzgebiet zwischen Ost- und West-Deutschland:** Was ist mit dem Spruch "Die Mauer im Kopf" gemeint?
 - **"Hier waren Deutschland und Europa bis zum 12. November 1989 um 14.30 Uhr geteilt":** Warum gibt es heute einen solchen Schild?
 - **"Dieses Plakat wird videoüberwacht":** Was ist die Botschaft des Plakats?

Die Mauer, Berlin 2005.

*Der ostdeutsche
Ampelmann, Berlin
2005.*

Das Grenzgebiet zwischen Ost- und Westdeutschland ist allmählich zusammengewachsen, aber existiert die Grenze immer noch in den Köpfen der Deutschen? Harz 2007.

"Hier waren Deutschland und Europa bis zum 12. November 1989 um 14.30 Uhr geteilt", Harz 2015.

Niemals vergessen

"Dieses Plakat wird videoüberwacht.", Heidelberg 2013.

Extra Einzelarbeit: Internetsuche Grenzverlauf

1. Such im Internet und finde eine Karte des Grenzverlaufes zwischen der BRD und der DDR 1949-1989.
2. Welche Bundesländer gehörten zu der DDR bzw. zu der BRD?